

Corneliu Bjola

A közösségi habitus és az európai integráció

Bevezetés

Niculescu úr írása inspiratív módon hívja fel a figyelmet három fontos tényezőre, amelyek hátráltathatják Románia Európai Unióhoz való csatlakozási folyamatát: az adminisztrációs kultúra egyenetlenségei, a régi tagállamok eltérő érdekei, valamint azok az uniós feszültségek, amelyeket a tíz új tagállam csatlakozása idézhet elő. Az első tényező negatívan befolyásolhatja Románia képességét az uniós csatlakozáshoz szükséges belső reformok végrehajtására, a két utóbbi tényező pedig újra előtérbe helyezheti az uniónak az új tagállamok befogadására való intézményes felkészültsége hiányosságait. Romániának nyilvánvalóan kevés eszköz áll a rendelkezésére a két utóbbi tényező alakítására. Az ellenben teljesen világos, hogy az ő felelőssége a román politikai rendszer alkalmazkodásának a megkönnyítése az uniós normákhoz és ahhoz, amelyet Pierre Bourdieu¹ nyomán „közösségi habitusként” szeretnék megnevezni – olyan tartós prediszpozíciók összessége, amelyek a politikai gyakorlatot körvonalazzák és legitimálják az unió szintjén.

Ez a felelősség nemcsak a román kormány 2007-re tervezett uniós csatlakozással kapcsolatos szerződéses kötelezettségeiből ered, hanem főként abból a Romániával szembeni elvárásból, hogy a csatlakozás után konstruktív szerepet játsszon az uniós politikák alakításában. Más szavakkal: a politikai gyakorlatnak az Európai Unióval szemben észlelhető jelenlegi elmaradásainak a fenntartása nemcsak Románia uniós csatlakozását akadályozhatja, de azzal a veszéllyel is járhat, hogy Románia egy teljesen marginális pozícióba kerül az uniós döntéshozatali mechanizmusban a csatlakozás utáni időszakban. Ha ennek az érvelésnek az előfeltevései helyesek, akkor a román félnek a következő, természetesen adódó kérdésre kell választ találnia: melyek az „európai habitus” legfőbb összetevői, és milyen intézkedések szükségesek a román politikai rendszerbe való integrálásához? Jelen írás nem kísérel meg végleges válaszokat adni minderre, ellenben egy nyilvános vitát szeretne kezdeményezni a magyar közösségen belül is az uniós integrációs folyamatnak erről az igen fontos aspektusáról.

A közösségi habitus

Az unió fejlődésének és megerősödésének öt évtizede nemcsak egy erős intézményes keret kiépítését tette lehetővé, hanem egy sor tartós predisz-

pozíció kialakulását is az uniós szintű legitim politikai gyakorlat vonatkozásában. A közösségi habitus négy dimenziója folyamatosan megnyilvánul: a többoldalú együttműködés, az európai szolidaritás, a szekularizmus és a multikulturalizmus. Az első jellemző arra a módra vonatkozik, ahogyan a tagállamok törvényes érdekeiket képviselik és azokról tárgyalnak. Ezt nem megfélemlítéssel, az átláthatóság hiányával és a hatalmi pozícióból folytatott tárgyalásokkal érik el, hanem konstruktív tanácskozással, nyitottsággal a nyilvánosság irányában és kölcsönös kompromisszumokkal. A *többoldalú együttműködésnek* ez a formája, amely nagyon közel áll mellel a Jürgen Habermas által teoretizált „kommunikatív cselekvéshez”², rendkívül fontos nemcsak a döntésképtelenség megelőzéséhez az unión belül, hanem egy széleskörű politikai támogatás biztosításához is az uniós politikák számára.

A közösségi habitus második összetevője, az *európai szolidaritás* nemcsak abban nyilvánul meg, hogy az uniós képviselők kölcsönösen támogatják egymást a különböző nemzetközi fórumokon, hanem főként abban, hogy az egyes tagállamok saját érdekeiket nem az uniós érdekek ellenében, hanem azok kiegészítéseiként fogalmazzák meg. Más szavakkal: az uniós érdekek a tagállamok érdekei szerves részét képezik, és nem azok ellentettjei. Tulajdonképpen az európai projekt megvalósítása folyamatosan függött ettől a tényezőtől. A nyugat-európai államok demokratikus konszolidációja és gazdasági prosperitása gyakorlatilag annak köszönhető, hogy megértették, a nemzeti és az uniós érdekek integrációja kötelező érvényű.

A *szekularizmus* a közösségi habitus harmadik meghatározó jegye. Természetesen ez nem az uniós állampolgárok vallási gyakorlatainak korlátozására vonatkozik, hanem az állami intézményeknek a vallási intézményektől való szigorú szétválasztásának az elvére. Ezt a tényt nemrég megerősítette az is, hogy visszautasították a vallási vonatkozásoknak az unió alkotmányába való bevonását. Más szavakkal: az unió bármely állampolgára szabadon kifejezheti vallásos meggyőződését, az uniós intézményeknek azonban morális kötelességük és politikai felelősségük, hogy semmilyen módon ne kötelezzék el magukat semmilyen hit vagy vallásos gyakorlat mellett. Ennek az elvnek a motivációja egyszerű: az Európai Unió vallásos meggyőzések mozaikját képezi, ezért az unió interferenciája bármelyik vallással rendkívül veszélyes politikai feszültségeket idézhet elő az unió jövője szempontjából.

Az unió kulturális sokrétősége különben a legfőbb oka annak, hogy a multikulturális politikák olyan jól beágyazódtak a közösségi habitusba.

Mint közösségi politikai gyakorlat a *multikulturalizmus* nem pusztán a kulturális különbségek tolerálására vonatkozik, hanem a kisebbségek kulturális identitásának határozott védelmére és támogatására, akár megerősítő intézkedésekkel is. Ez a jellemvonás az uniót gyakorlatilag az európai ál-

lampolgárok kulturális identitásának szavatolójaként határozza meg, természetesen az alapvető emberi jogokra vonatkozó nemzetközi egyezményekben meghatározott korlátok között.

A csatlakozás utáni prioritások

A közösségi habitus fentiekben leírt négy tulajdonsága határozza meg az unión belül legitimként elfogadott politikai gyakorlatok horizontját. Nyilvánvalóan a közösségi habitus léte nem jelenti azt, hogy az uniós tagállamok egyenlő mértékben csatlakoznának ezekhez a gyakorlatokhoz. A meglévő különbségeknek, amelyek időnként igen jelentősek, mint például Nagy-Britannia esetében, azonban kevésbé van közük a közösségi habitus lényegéhez, mint főként annak alkalmazási céljához, amely az egyes tagországok politikai feltételei függvényében lehet kiterjesztett vagy korlátozottabb. A román félnek pontosan ezt a különbséget kell helyesen értenie, anél is inkább, mivel ezek az elvek nemcsak az unió, hanem főként Románia érdekeit szolgálják. Ezért Románia csatlakozás utáni kormányainak a következő négy aspektusra kell összpontosítaniuk.

Elsősorban az 1995 után kezdeményezett erőfeszítéseket kell folytatniuk, amelyek az unió minden tagországával való nyitott és konstruktív együttműködésre irányultak, valamint annak a lehetőségnek a kategorikus elkerülésére, hogy Románia a tagországok között újabb feszültségek előidézőjévé váljon. Továbbá a régebbi és az új tagállamok közötti inherens ellentétek egyedi lehetőséget jelenthetnek majd Románia számára, hogy önálló politikai tényezőként határozza meg magát, akár közösségi közvetítőként is. Másodsorban a legfőbb romániai politikai pártoknak egy közös platformot kell kialakítaniuk Romániának az Európai Unióval szembeni alapvető politikai állásfoglalása tekintetében, és annak alapján kell elkötelezniük magukat arra, hogy elkerüljék az európai szolidaritás elvének kompromittálását a belső politikai versenyben. Harmadsorban a csatlakozás utáni kormányoknak fokozniuk kell az állam és az egyház különválasztását, és ezzel egy időben a vallási szabadságot minden, az unión belül elismert vallási gyakorlat tekintetében. Negyedsorban a kulturális sokszínűség védelmével kapcsolatos, mindeztidőig leginkább csak retorikai jellegű magatartást a multikulturális politikák konkrétabb stratégiájával kell behelyettesíteni, amelyeknek megerősítő intézkedéseket is tartalmazniuk kell minden uniós állampolgár számára.

Következtetések helyett

A fentiekben elmondottakból természetesen adódik a magyar közösségnek az ebben a folyamatban játszott szerepére vonatkozó kérdés: milyen

módon tud a magyar közösség hozzájárulni az európai habitusnak a belpolitikai rendszerbe való teljesebb integrációjához? A választ meg lehet előlegezni, tekintve a magyar kisebbség sajátos pozícióját a román politikai életben, valamint a rendszerváltás utáni tapasztalatait a demokratizálódás terén. Egyrészt a konstruktív együttműködési modell az RMDSZ és a legfőbb román politikai erők között (például a volt Demokratikus Konvencióval, az SZDP-vel és majd feltehetően a DP-NLP Szövetséggel) kiváló platformot jelent a Románia és más uniós tagállamok közötti kapcsolatok szabályozási módja tekintetében, főként a csatlakozás utáni időszakban. Az RMDSZ komoly tapasztalata a multikulturális politikák terén egy fontos politikai erőforrást jelent, amelytől egyetlen felelős kormány sem tekinthet el a közösségi politikák megfogalmazása és alkalmazása során. Másrészt az RMDSZ jelentősége csekélyebb lehet az állam és az egyház különválasztásának megerősítésében, ezen a téren legjobb esetben is passzív pozíciót foglalhat el. Nem utolsósorban az RMDSZ-nek fokoznia kell a magyar közösség érdekeinek a nemzeti és európai érdekekkel való integrálásáért tett erőfeszítéseit. Röviden a magyar közösség alapvető tényező Románia uniós csatlakozásában, és egyik legfontosabb hozzájárulása pontosan a közösségi habitusnak a román politikai rendszerbe való átvitelének a megkönnyítése.

Fordította: *Incze Éva*

Jegyzetek

¹ Pierre Bourdieu: *Outline of a Theory of Practice*. Cambridge University Press, Cambridge – New York, 1977.

² Jürgen Habermas: *The Theory of Communicative Action*. Beacon Press, Boston, 1984.